

Архитектурата на древните

Традиционна архитектура в Близкия Изток

Орнаменти по тавана и колоните на зала от древноегипетския храм [Мединет Хабу](#), 12 век пр.н.е.

Сред най-древните архитектурни паметници, запазени до днес, са тези от [Древен Египет](#). Там, както и в останалите ранни култури, хората вярват във всемогъществото на боговете и много страни на ежедневието са съобразени с идеята за божественото и свръхестественото и начините, по които те се проявяват в света. По тази причина основаването и подредбата на градовете и основните обществени сгради, като [дворци](#) и [храмове](#), е поверено на жреците или на самия владетел, а самото строителство е съпътствано от специални [ритуали](#). Сред най-внушителните древноегипетски строежи са [некрополът в Гиза](#) и храмовите комплекси в [Карнак](#) и [Луксор](#).

Сведенията за архитектурата в [Месопотамия](#) също са главно за монументални строежи, като храмове, дворци и градски стени.^[2] Най-значимите примери са храмовите комплекси в [Урук](#) (4 хилядолетие пр.н.е.), храмовете и дворците от долината на [Дияла](#) (3 хилядолетие пр.н.е.), развалините на [Нипур](#) и [Ур](#) (21-20 век пр.н.е.), [среднобронзовите](#) селища в [Ебла](#), [Мари](#), [Алалах](#), [Халеп](#) и [Кюлтепе](#) (началото на 2 хилядолетие пр.н.е.), къснобронзовите дворци в [Хатуша](#), [Угарит](#), [Ашур](#) и [Нази](#) (средата на 2 хилядолетие пр.н.е.), [асирийските](#), [вавилонски](#), [урартски](#) и [новохетски](#) дворци от [желязната епоха](#).

В средата на 1 хилядолетие пр.н.е. с възхода на царството на [Ахеменидите](#) в целия регион се разпространява монументална архитектура в специфичния персийски

стил, прототипът на която е столицата на [Кир Велики Пасаргада](#). Най-значителният паметник от тази епоха е по-късната столица [Персеполис](#). След продължителен период на европейско влияние през [Елинистичната епоха](#) и последвалата хегемония на [Рим](#) и [Партското царство](#), при [Сасанидите](#) се наблюдава възраждане на местните ирански елементи в културата. [Ктезифон](#), столицата на партите и Сасанидите в Месопотамия, е най-внушителният пример за архитектурата от последните столетия на предислямската епоха в Близкия Изток.

Традиционна архитектура в Южна Азия

Индуисткият храм Кешава в [Саманатапура](#), 13 век

Градската цивилизация на [Индийския субконтинент](#) може да бъде проследена до древните градове [Мохенджо-Даро](#) и [Харапа](#), възникнали в средата на 3 хилядолетие пр.н.е. През следващите векове в региона се формира архитектурна традиция, проявяваща се в множество запазени до днес храмове, дворци и укрепления. През първите столетия на новата ера, когато империите [Кушан](#) и [Мауря](#) достигат своя разцвет, индийската архитектура се разпространява на северозапад към днешните [Белуджистан](#) и [Афганистан](#). Този процес е съпътстван с разпространението на [будизма](#) в тези области и с изграждането на монументални паметници, като комплекса в [Бамян](#). Заедно с будизма и смесен с [гръцки](#) влияния индийският стил достига и до [Централна Азия](#).

През вековете индийската архитектура претърпява значително развитие, а съществуват и множество регионални особености, на които се дължи нейното стилистично разнообразие - от индуистката храмова архитектура през ислямските стилове до колониалната [викторианска архитектура](#) на 19 век.

Традиционна архитектура в Източна Азия

[Дворецът на небесната чистота](#) в Забранения град

Най-старите запазени архитектурни паметници в [Източна Азия](#) са останките от земни укрепления с дървен скелет от неолитната култура [Луншан](#) и от културата от бронзовата епоха [Арлитоу](#), а развалините на двореца на древната столица [Инси](#) датират от времето на династията [Шан](#) през втората половина на 2 хилядолетие пр.н.е. При династията [Хан](#) се появяват конструкции, зидани от камък или тухли, а от династията [Тан](#) насам каменните строежи са широко разпространение.

Характерно за традиционната [китайска архитектура](#) е акцентирането върху хоризонталните оси на представителните сгради, много от които са изградени върху солидна основа с широк покрив, плаващ над ниските и потънали навътре фасади. Макар и от по-рано да съществуват жилищни или наблюдателни кули, основното отклонение от преобладаващото хоризонтално развитие на сградите са [пагодите](#), намерили разпространение в резултат на проникването на [будизма](#) от [Индия](#). В [Китай](#) използването на някои архитектурни елементи са смятани за привилегия само на императора. Пример за това са жълтите керемиди, които могат да се видят върху повечето сгради на императорския [Забранен град](#) в [Пекин](#).

[Японската архитектура](#) е силно повлияна от китайската, но има и множество особености. Архитектурна форма, възникнала в [Япония](#) в резултат на феодалните отношения, са характерните [японски замъци](#) (*широ*). По-късно сред висшите кръгове намира разпространение стилът [шоин-дзукури](#), залегнал в основата на традиционната японска къща.

Традиционна архитектура в Египет

Египет – страната на фараоните, едно райско кътче от земното кълбо, което заема водещо място в света по брой и ценност на паметниците на културата. Една от причините те да се запазят така добре през вековете е благоприятния климат на земите около митичната река Нил. Сухото и топло време, както и редките валежи ни дават възможност и в наши дни да се наслаждаваме на чудесните произведения, излезли от ръцете на гениалните египетски архитекти.

Най-ранните наченки на това изкуство са още от преди хилядолетия. Става дума за постройки, които дори с днешните средства на научно-техническия процес трудно могат да бъдат направени. Това място е истински оазис сред африканската пустиня и не случайно е посещавано от толкова много туристи. Майсторство на египтяните, било изцяло в плен на религиозния култ. Всичко, което се строяло, било по волята и в почит на обожествения господар–фараона и неговите приближени – робовладелците. Цялото строителство е било подчинено на религиозните канони – разположението на сградите, начинът им на изрисуване и т.н. Именно те са били главната причина за сътворяването на най-уникалните съоръжения в историята на човечеството – грамадните пирамиди-гробници на фараоните. Те са гигантски по размери, за да подчертават величието, властта и могъществото им. Съградени от камък, те показват необикновения строителен дар на архитектите от поречието на р. Нил.

Едно от най-старите каменни здания в света изобщо е пирамидата на фараона Джосер, построена преди над 5000 години. “Вечното жилище” на този владетел е на 6 етажа и има доста внушителен силует, който господства над околните храмови постройки и над монотонния пустинен пейзаж. Отделните етажи на пирамидата са изградени от варовик, а отвън са облицовани с добре полирани гранитни плочи, някои от които са запазени и до днес.

Друг голям шедьовър на древното египетско строително изкуство е пирамидата на фараона Хуфу, която ние познаваме под името Хеопсова пирамида, поради факта, че старите гърци са произнасяли името му по този начин и то се е запазило такова и до днес. Изграждането на това огромно здание е продължило цели двадесет години и е отнело живота на хиляди роби. Условиата на работа били изключително тежки и те издъхвали от изтощение под ударите на бича и палещите лъчи на слънцето, но неиздържалите веднага били заменени с нови работници и така през всичките тези години те достигнали внушителната цифра от 100 000 души. Плодовете на този труд

също имат забележителни за времето си размери – Хеопсовата пирамида е високи цели 146 метра, дължината на основата ѝ е 233 метра, а броят на каменните блокове, от които е изградена достигат приблизително 2 300 000. Истинска загадка и до днес си остава това, как простосмъртни хора са повдигали тежащите 2,5-3 тона блокове на такава височина.

Заобиколена от двете си страни от по-малките по размер гробници на фараоните Хефрен и Микерин, Хеопсовата пирамида представлява една от най-чудните гледки, до които човешкото око може да се докосне. Някога и трите пирамиди в Гизе са били покрити с гладко полирани гранитни плочи, от които за съжаление в днешно време са останали твърде малко поради сухото време и силния вятър, а също и заради набезите на арабите, които безогледно смъквали от пирамидите материал, за да построят своите светилища и джамии.

Характерно за всяка една от древните египетски пирамиди, във връзка с тяхното основно предназначение, е изграждането вътре в самата пирамида на “погребално помещение”, до което се стигало посредством система от тесни коридори и до които по специално изградени вентилационни пътища е прониквал пресен въздух. Входовете към тези помещения били умело замаскирани, но въпреки този факт много от тях стават жертва на грабежи и разрушения.

В годините между 2100 и 1800 пр. Хр. в Египет се появили и трети вид гробници, които били изсечени в скалните масиви. Гърците нарекли тези гробници “ипогеи”, което им име е останало и до днес. Това били дълбоки помещения в самите скали, до които се стигало по изсечени в тези скали стъпала. Фасадата на ипогеите била украсявана с издялани каменни колони, а до самата погребална стая, в която била положена мумията, отново се стигало през лабиринт от тесни коридори. Украсата на това помещение се състояла предимно от релефи и стенописи, изобразяващи процеса на самото погребение. В някои области на Египет тези скални гробници били строени на етажи, една над друга и дори в права линия – гробница до гробница.

През годините на Новото египетско царство (XVI-XI в. пр. Хр.) на преден план в архитектурата да Древен Египет излиза храмът. През този период те ставали все по-големи и по-големи, за сметка на навопостроените пирамиди, които “се смалявали”. Храмът вече не бил само обикновена постройка, а станал едно истинско произведение на изкуството, в което художественото майсторство намирало все по-голям простор на изява – тяхната декоративна и скулптурна украса непрекъснато се обогатявала. Най-характерната част на храмовете била обелиска – удължената и изтънена пирамида с

пресечен връх, над която седяла друга по-малка пирамида. Той обикновено се облицовал с позлатени медни листове, за да блести и напомня, че храмът е издигнат в чест на “вечното слънце”. Външните стени на египетските храмове са леко приведени навътре и напомнят на пирамида с пресечен връх, а парадния вход представлява врата, притисната от две кули, наречени “пилони”. Пред тях египтяните обикновено поставяли обелиски и колосални статуи, а зад пилоните се намира “перистилът” – една от трите задължителни части на египетските храмове. През него се влиза в “ипостила” – голямата колонна зала на храма. Тя символизираща “свещената гора” и заради това колоните ѝ наподобявали растителни форми. В долната си част ипостилът обикновено бивал обагрян в кафяво, а нагоре в зелено. Таванът обезателно бил син и обагрен с множество златисти петна, символизиращи звездите. Зад ипостилната зала на храма се намирало и самото “светилище”. В него стояла статуята на бога, в чиято чест е построен храма. В него разбира се достъп имали само фараонът и жреците. Най-големият от всички египетски храмове е храмът на Амон Ра в град Карнак. Той е строен в продължение на много векове и е едно от най-гигантските произведения на египетската архитектура. Съединен посредством дълга алея с другия храмов гигант на египтяните в Луксор храмът на Амон Ра достига дължина от 360 метра. Най-внушителното нещо обаче е голямата му ипостилна зала със 144 колони, разположени върху площ от над 5000 кв2. Гъсто разположените и огромните по диаметър колони обаче пречат да се почувства в пълнота грандиозността на това помещение. Ипостилната зала на храма е била построена и украсена по времето на Рамзес II и в нея осезателно личи прекалено пищния стил на тази епоха – огромни релефи и рисунки, в които разбира се преобладава образът на Рамзес II. Храмът на Амон Ра в Карнак, заедно с този в Луксор и с всички останали надземни египетски храмове, пръснати из долината на река Нил, са най-доброто доказателство за строителния гений на древните египтяни, които и в наши дни си остават ненадминати в изграждането на “вечни жилища”

По времето на Новото египетско царство нилската архитектура се ориентира към една нова разновидност на храмовото строителство – скалния храм, изсечен в самите скални масиви подобно на ипогеите. Един от най-красивите храмове от този тип е Големият храм в Абу Симбел, отново сътворен по заповед на фараон Рамзес II. Изсечен в стръмно издигащата се над нилския бряг скала, на границата между Египет и Нубия, храмът в Абу Симбел има фасада, която се издига на височина 33 метра, а ширината ѝ достига 38 метра. Той е богато украсен със скулптури и върху естествения ѝ наклон, от

двете страни на храмовата врата, са изваяни четири 20-метрови скулптурни колоса – портрети на Рамзес II, седнал на трона си. На самия вход на храма има голям релеф на бог Ра, а също и един ред каменни маймуни, гледащи към небето, изсечени в чест на бог Тот.

Други паметници на египетската култура, които предизвикват вниманието ни, са от времето на династията на Птолемеите. Измежду тях си заслужава да се споменат храма на Клеопатра в Дендера и храма в Едфу, а също и прелестния “Павилион на Траян”, в който вече се забелязва и полъхът на гръцката култура.

Всички тези архитектурни шедеври, струпани на едно място неминуемо поразяват всеки, който ги зърне и те остават в съзнанието му за цял живот. Каквото и да се каже за египетската архитектура – то все ще бъде недостатъчно, но едно е сигурно – цялото това многовековно наследство, на което имаме възможност да се наслаждаваме и в наши дни, се дължи единствено и само на трудолюбието на египетския народ, който е вложил цялата си вътрешна същност от вярвания и мечти за вечен живот в тези паметници на културата. Но най-големият паметник построен от техните ръце си остава “паметника на безсмъртното египетско изкуство”, който е дал огромен тласък в развитието на човешката култура изобщо, огромен тласък в развитието на научно-техническия и културен прогрес на обществото..

Източници:

http://arhitecture.blogspot.com/2008/01/blog-post_1581.html

Драган Тенев – “Чудната история на изкуството”